

- א. רש"י פירש כגון יין. ויתכן שמדובר שנפסד ואינו ראוי לאכילה, לכך אין כאן הפסד פירות שביעית. והראב"ד (הובא בשיטמ"ק לב"ק) כתב שמשרה וכביסה הואיל וחיוניים הם לכל אדם, אין בדבר משום הפסד פירות שביעית (עפ"י ערוך לגר).
- הרמב"ם (שמיטה ה, י) פסק שאין מוסרים פירות שביעית לכבוסה, אבל מינים המיוחדים לכך כגון בורית ואהל – חלה עליהם קדושת שביעית ומכבסים בהם. [יש מפרשים שלא נתמעט מ'לכם לאכלה' אלא מיני אכילה, אבל מינים שאין שייך בהם לאכלה, נתרבה מ'לכם' לכל צרכים (כס"מ). וי"א שמיני כבוסה הנאתם וביעורם שוה, אם משום שמלבינים מיד את הבגד (עפ"י כפות תמרים) או מפני שראויים הם לרחיצה (עפ"י מקדש דוד נט). וע"ע שבט הלוי ח"ה קנה.
- [ור"ח פירש מחלוקת ת"ק ור' יוסי ב'כגון פירות שמלבנין וכובסין בהן כגון הבורית וכיו"ב]. וצ"ע אם כוונתו למינים המיועדים מלכתחילה לכיבוס ולא לאכילה, א"כ מדוע נאסרו לשימושם העיקרי. ושמא רצונו לומר בפירות הנאכלים שלפעמים עושים בהם מעשה הבורית].
- ב. מודה רבי יוסי לאיסור סחורה בפירות שביעית (ע' ערוך לגר).

דפים מ – מא

- עח. א. כיצד פירות שביעית ודמיהם מתחללים?
ב. האם שביעית ומעשר שני מתחללים על בהמה חיה ועוף?
- א. השביעית תופסת את דמיה (כי יובל היא קדש תהיה לכם), ואולם פירות שביעית עצמם אין יוצאים לחולין (תהיה). כיצד? לקח בפירות שביעית בשר – אלו ואלו מתבערים בשביעית (בתוך זמן הביעור). לקח בבשר דגים – יצא בשר ונכנסו דגים. לקח בדגים יין – יצאו דגים ונכנסו יין וכו'. אחרון אחרון נכנס בשביעית ופרי עצמו אסור.
- לדברי רבי אלעזר, אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח (בשנת היבל הזאת... וכי תמכרו ממכר). רבי יוחנן אמר: בין דרך מקח בין דרך חילול (כי יובל היא קדש... – כקודש המתחלל בין בדרך מקח בין בדרך חילול). תניא כוותיה דר"א ותניא כוותיה דריו"ת.
- הסיק רב אשי שמחלוקתם אמורה רק בפרי שני (- דמי שביעית) אבל פרי ראשון (- פירות שביעית עצמם) לדברי הכל אין מתחללים אלא דרך מקח.
- ב. אחד שביעית ואחד דמי מעשר שני מתחללים על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטם. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: על שחוטם ולא על חיים – גזרה שמא יגדל מהם עדרים. אמר רבא: מחלוקת בזכרים (האם גזרו בהם אטו נקבות. ירושלמי; רש"י), אבל בנקבות דברי הכל אין מתחללים על חיים משום אותו חשש.
- [כאמור, הנידון הוא בדמי מעשר שני אבל פירות מעשר עצמם אינם מתחללים אלא על מטבע שיש בו צורה, ככתוב וצרת הכסף].
- א. זה ששביעית תופסת דמיה, מבואר בדברי כמה מהראשונים שהוא הדין לאחר הביעור, איסור הפירות נתפס על הדמים (עפ"י תוס' קדושין נו: סד"ה המקדש. וכ"מ מרש"י ותוס' ע"ז סב:). ואולם יש סוברים שלאחר הביעור אין שייכת התפסה כלל שאז נעשו הפירות כשאר איסורי הנאה, ורק קודם הביעור שייכת התפסה לענין קדושת שביעית, מצד ה'קודש' שבפירות (ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה קנב שהביא מחלוקת אחרונים בזה; הרידב"ו והר"ב ויידענפלד).

ב. לרבי מאיר, רשאי לחלל אף לכתחילה על חיים ושחוטים. כן מבואר בתוספתא (תוס'). והו' לפי"ז דברי רש"י בב"מ. ולחכמים אפילו בדיעבד צריך להחזיר הדמים למקומם והלוקח יחזיר את הבהמה למוכר (תוס'). יש מי שמפרש כיון שמהתורה חל החילול, צריך המוכר להעלות את הבהמה לירושלם [במעשר שני] כשם שצריך הלוקח להעלות את הדמים (הכמת שלמה קדושין נו.). ויש אומרים שחכמים ביטלו את המקח והרי הבהמה חולין (מהרש"א שם עפ"י תו"י).

ג. פירשו התוס': מדובר על חילול מעשר שני חוץ לירושלים, אבל בירושלים מותר לקנות מהמעשר בהמה לזבחי שלמים. ועוד כתבו שמדובר רק באופן שחילל על בהמה כדי להעלותה ולאכלה בירושלם, אבל בלאו הכי לדברי הכל אסור לחלל מטבעות על 'פרי'. ובירושלמי (מעשר שני א) יש מי שאוסר אפילו על מנת להעלות, ומעמיד מחלוקת ר"מ וחכמים בדמאי. ואם חילל בבהמה תמימה הראויה לשלמים ולא נתכוין להוציא המעות לחולין – תעלה ותאכל במקום (תוס', כדברי רבי יהודה בקדושין, הבא לפרש דברי חכמים).

ואילו המאירי העמיד המחלוקת בירושלם דוקא, אבל מחוצה לה אסור לדברי הכל לחלל מטבע על שאר דברים.

דף מא

עט. א. מצות נטילת לולב כל שבעה, מה מקורה?

ב. האם יוצא אדם ידי חובתו בלולב של חברו? מה הדין במתנה על מנת להחזיר?

ג. כאשר לולב היה ניטל בשבת, כיצד היו עושים הלא אסור להוציא מרשות לרשות?

ד. האם מותר לאחוז הלולב בשעת התפילה?

א. בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד (ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים). משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה – זכר למקדש [ומניין שעושים זכר למקדש שנאמר כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה'. כי נדחה קראו לך, ציון היא, דרש אין לה – מכלל שצריכה דרישה. רבי יוחנן].

א. רש"י וריטב"א ומאירי נוקטים שירושלים בכלל 'מדינה'. ומהרמב"ם בפירוש המשנה נראה שירושלים בכלל 'מקדש'. ולפי זה הנכנס בימי החג לתוך חומות ירושלם, מתחייב בנטילת הלולב מדין תורה, עכ"פ לדעת הרמב"ם שקדושת ירושלם לא בטלה בחורבן (ע' בכורי יעקב תרנח סק"א [וע"ע ערול"ג]; שפת אמת והתעוררות תשובה. וכן הורה הגרי"ח זוננפלד). ויש שכתבו להוכיח שדעת הרמב"ם כשאר ראשונים (כן האריך באגרות משה ח"ח קדשים סג, ו-ח. וכתב שדברי הרמב"ם בפיה"מ טעות סופר הם). ועכ"פ אין הכרח שבזמן הזה יהא דין ירושלם כמקדש לענין 'ושמחתם' (כן צדד במנחת שלמה ח"ב סוסי"ג. וגם הג"ר מאיר שמחה בחדושו תמה על הבכור"י. וע' במנח"ש שם בישוב השגותיו).

ב. מפני אותו הטעם, זכר למקדש, נהגו להקיף את ספר התורה בכל ימי החג עם המינים. וביום השביעי מקיפים שבע פעמים – זכר למקדש שהיו מקיפים את המזבח (ערמב"ם לולב ז, כג; או"ח תרס).

וכן נטילת הערבה ביום השביעי בזמן הזה – זכר למקדש היא (ר"ן להלן פ"ד; וכ"מ בתוס' מג: ד"ה לא וברש"י שם ד"ה מאן; רמ"א תרסה, ב).

- ב. ביום טוב ראשון של חג אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו אלא אם כן נתנו לו במתנה (ולקחתם לכם ביום הראשון), ואפילו מתנה על מנת להחזיר – שמה מתנה. ובשאר ימות החג – יוצא בלולב השאול.
- א. במקדש, יש סוברים שהשאול אינו כשר כל שבעת הימים כמו בראשון (עפ"י התוס' בראש הפרק ולהלן מג: ד"ה והביאו). ויש חולקים וסוברים שולקחתם לכם לא נאמר אלא בראשון בלבד (עפ"י רמב"ן לעיל; מאירי).
- ב. אתרוג השותפים, כיון שאינו מיוחד לו הריהו כשאול ואין יוצאים בו ידי חובה ביום הראשון (תוס' עפ"י ב"ב קלז; רא"ה ועוד). ומה שנהגו הקהל לקנות אתרוג בשותפות, מלמדים אותם שכל אחד ואחד נותן חלקו לחברו על מנת להחזיר. ויש לסמוך על כך שאפילו לא פירשו, כיון שקנאוהו על מנת לצאת בו סתמא דמלתא כאילו פירשו, כי בענין אחר אין יכולים לצאת בו (תוס'. וכ"ה בתורא"ש. וכן דעת רשב"ם. וכן נקט המאירי לעיקר. וכן נהגו באשכנז ובצרפת – רא"ש). ויש מחמירים שכל אחד יקנה בפירוש את חלקו לאחרים, או שאחד מהקהל יקנהו לבדו ויקנה לכל אחד ואחד מהקהל (עפ"י רש"ג. וכן נהג הראב"ד (ע' בספר המכתם). וכן משמע בתור"פ). ויש אומרים שיוצאים בשל שותפות משום שנסתתפו על דעת כן ויש ברירה (עפ"י רשב"א [מובא בריטב"א ובמ"מ לולב, ת, יא]. וכן הסכים הריטב"א).
- ג. יש אומרים שאף הנותן לחברו בסתם, הריהו כמתנה על מנת להחזיר (עפ"י בעל העטור; ריטב"א). ויש מחמירים (ע' במאירי שכתב שראוי להחמיר לכתחילה אלא שאם לא התנה ומסר לחברו בסתם, סומכים על כך בשעת הדחק. וכנראה כוונתו שבדיעבד יצא המקבל ידי חובה כי תולים שנתן לו הלה במתנה ולא בשאלה).
- כמו כן נחלקו הדעות האם נצרכים כאן כל משפטי התנאים (עפ"י תוס' כאן ובגטין עה; רמב"ן ורא"ש ורשב"ם [ובשפת אמת כתב להוכיח שאף אם די בנתינה סתמית, כאשר מתנה נצרך הוא למשפטי התנאים]), או אין צריך שהרי יודעים אנו שנתנתו על דעת כן (עתוס' קדושין ו; טור. וע"ע בספר המקנה קדושין ו; אבני מלואים כט, א; בית הלוי ח"ב מד, ח; אחיעזר ח"ג ז, ג).
- ד. נחלקו הדעות כשאבדו המינים או ניווקו באונס, האם חייב לו דמים אם לאו (ע' רא"ש). ויש אומרים שמכל מקום לא יצא ידי חובתו כי לא נתקיים התנאי מפני שלא החזירם בעין (כן יש מפרשים דעת הרא"ש (הר צבי). ובספר המכתם הביא דעה שיצא. ובשלחן ערוך נפסק שלא יצא). וכשלא התנה ע"מ להחזיר בפירוש ורק מצד אומד הדעת אנו דנים, ונאנס – יש דנים לחייבו בתשלומין לדברי הכל (ע' רעק"א או"ח ה; אמרי בינה ז; לקוטי הר צבי ב"ב קלז). ואפשר שבזה מועילה חזרת דמים לענין שיצא בו ידי חובה (שפת אמת).
- ה. כתב הרא"ש: דוקא מתנה גמורה על מנת להחזיר [כלומר להקנות בחזרה] יצא, אבל אם אמר לו הא לך במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחילה – לא יצא (וכ"כ הריטב"א בקדושין ו. וכ"כ הרמ"א תרנח, ה. וכן ביאר הגר"א (ביו"ד שה סקי"ד) דברי הרמ"א [מתשובת רשב"א] גבי פדיון הבן). ויש חולקים (ע' קצות החשן רמא – עפ"י ר' אביגדור כ"ץ ותוס' ערכין כט; אבני נזר חו"מ כה בדעת תור"ד כאן, ועוד. וע"ע אבי עזרי אישות ה, כד).
- יש מסתפקים לומר שאם מקנה לו לזמן באופן שבמשך אותו זמן יכול לעשות בו המקבל כרצונו, אף לאבדו וכד', רק שאם יהא קיים בעולם בתום הזמן – יהא של הנותן, שמא אף להרא"ש קנין גמור הוא (ע' שפת אמת).
- עוד בדיני מתנה על מנת להחזיר – ע' בקדושין ו וב"ב קלז.

ג. שנינו, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת (כשהיה דוחה את השבת, כדלהלן), כל העם מוליכים את לולביהם (מערב שבת) לבית הכנסת. למחרת משכימים ובאים. כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו. [בהר הבית שהעם רב, היו מלמדים אותם לומר כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה. וכשראו בית דין שבאים לידי סכנה בגלל חטיפות הלולבים, התקינו שיהא כל אחד נוטל במקומו, כדלהלן מ:].

ד. מר בר אמימר מסר שאביו היה מתפלל עם המינים. ואף על פי שאסור לאדם להחזיק בידו תפלין וספר תורה ושאר דברים שטרוד לשמורם שלא יפלו מידי – כאן שיש מצוה באחיזתו, מתוך שחביבה עליו המצוה אינו נטרד בתפילתו.

[כך היה מנהגם של אנשי ירושלים; אדם יוצא מביתו – ולולבו בידו. הולך לבית הכנסת – ולולבו בידו. קורא קריאת שמע ומתפלל – ולולבו בידו. קורא בתורה ונושא את כפיו – מניחו על גבי קרקע. הולך לבקר חולים ולנחם אבלים – ולולבו בידו. נכנס לבית המדרש – משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו. – להודיעך כמה היו זריזים במצוות].

כתב הרמ"א (תרנב, א) שהמדקק יאחז הלולב בידו כשנכנס מביתו לבית הכנסת, וכן בחזרתו לביתו. וגם בשעת התפילה. וכתבו אחרונים (מובא במשנ"ב) שכיום אחיזת הלולב בשעת התפילה נראית כיוהרא, אם לא למי שמפורסם למדקדק במעשיו.

דף מב

- פ. א. המוציא בטעות את לולבו מרשות לרשות בשבת, האם חייב חטאת?
 ב. האם הלולב מותר בטלטול בשבת? האם מותר ליתנו במים בשבת ובחג?
 ג. מה דינו של הקטן בנטילת לולב?
 ד. מה דינו של הקטן לענין חיגוכו בשאר מצוות ולענין טהרות?

א. רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, (שהלולב ניטל בו בזמן המקדש, כדלהלן. ריטב"א, מאירי), ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים – פטור מפני שהוציאו ברשות. סובר הטועה בדבר מצוה – פטור. [ומחלוקת תנאים היא במקום אחר. ע' פסחים עא-עב. ע"ש פרטי הדינים].
 ודוקא אם עדיין לא יצא בו ידי חובת נטילה בשעה שהוציא [כגון שהגביהו כשהוא הפוך (אביי) או שהוציאו בכלי (רבא), או כשלא כיוון לצאת בו – למאן דאמר מצוות צריכות כוונה. עתוס'], אבל יצא בו – חייב (אביי).

ב. מקבלת אשה את הלולב מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת [ואף על פי שאינה בת חיוב, אינה אסורה בטלטול]. רבי יהודה אומר: בשבת מחזירים (אבל לא מוסיפים מים, שטורח ב'תיקון כלי'. ערש"י). ביום טוב מוסיפים (אבל לא מחליפים). במועד – מחליפים (מצוה להחליף. רש"י; שו"ע תרנד).

א. הלכה כרבי יהודה (ראשונים; או"ח תרנד). ועתה שאין הלולב ניטל בשבת – אסור לטלטלו משום מוקצה. ואם הוציא מן המים אסור להחזירו (בית יוסף בשם ארחות חיים ועוד). ואפילו עדיין הלולב בידו אסור, כי המים גם כן הוקצו עמו וכשחזרו ומניחו בהם הרי מטלטל המים (בכורי יעקב, מובא בשעה"צ תרנד סק"ג). ואם יש לו מים אחרים מוכנים בכלי לשימוש אחר – נראה שרשאי להחזירם אליהם. ע' משנ"ב שלו סקנ"ד ושער הציון. ואף לדעת האוסרים שם, לכאו' לא מצינו שאסרו החזרה למים אחרים. ובעיקר דברי הבכור"י יש לעיין שלכאורה יכול להפיל הלולב למים. גם יש לדון משום טלטול מן הצד לצורך דבר אחר.